

У НОВОМЕ САДУ У СРЕДУ, 19. ДЕЦЕМБРА 1901.

Год. XXVI.

ПОЗОРИШТЕ

ВРОЈ 42

УРЕЂУЈЕ А. ХАЦИЋ.

Излази за време бављења позоришне дружине у Н. Саду свака о дану сваке представе, иначе сваког месеца по један пут на по табла. — Стоји за Нови Сад 80 п. а на страну 1. кр. 20 п. месечно. —

ЧЕШКО ПОЗОРИШТЕ ОД СВОИХ ЗАЧЕТАКА ДО ДАНАС.

(Наставак.)

Ту су Јосиф Ђорђе Колар и Кајетан Тил побрали своје књижевничке и глумачке ловорике, а та два имена значе већ сама собом књижевни и уметнички програм. Колар (рођен 9. фебруара 1802. у Прагу) једна од најособенијих појава у историји и чешке позоришне уметности и у оште уметности. Он је не само одсудно придонео развитку своје уметности, него је и створио управо темељ чешкој позорници, репертоар, који образује и уздиже народ. Из његова неуморног пера изашло је неколико изврсних драма („Жижина смрт“, „Магелона“ и др.) класични преводи Шекспирових, Гетових и Шилерових ремек-дела. Једини тај човек превео је на свој матерњи језик најзначајнија дела великога Брита, али и Гетова „Фауста“, „Геца“, „Егмонт“, Брахфогелова „Нарциса“, Мозенталову „Дебору“ и безбројне друге немачке позоришне и шаљиве игре а и лакрије. Али је он — подсећајући на свог великог друга Виљема Шекспира — био и сам свој најревноснији приказивач, духовит приказивач Шекспирових ликова, уједно и употребив немачки глумац, дакле универзалан дар, кога до данас његов народ високо поштује као Нестора и оца чешке позоришне уметности и књижевности. Кајетан Тил био је, као и Колар, песник и глумац у једној особи, његова су дела још у четрдесетим годинама прошлога века порасла на десет свезака. Та су два човека одиста унели свежине и полета, виши књижевно-уметнички карактер у представе на чешком језику, а прагерман Штегер био је први, заиста пожртвовни пот-

помагач чешке Музе. Но парод није био захвалан. Наскоро се морале четир чешке представе у обичне дане у позоришту у Ружиној улици јако редуковати и немачка је лакрија морала покрити дефицит. Најпосле Штегер са свим напусти чешки завод, јер су његови резултати били скроз и скроз неповољни и штетни. Није хтео даље без успеха да се жртвује језичким тенденцијама, те распусти дружину: позориште у Ружиној улици постаде — заложница.

На тако изгледаше као доказано, да чешког позоришта у Прагу не може бити. Представе на чешком језику повуконе се опет у послеподнашњи репертоар сталешкога позоришта, а споредне снаге овога, потпомогнуте неколицином пожртвовних солиста, морајаху се бринути за уживање, које је ваљало дати чешкој публици. Како је растао цокрет године 1848. расла је и чешка народна свест, те они исмејани књижевници и *vlastenci* (родољуби), што се бејаху повукли испред Штегерових јаких благајничких аргументата пуни наде дигоше опет главу. Стид их је било, да буду уметничка „послеподнашња нација“ те затражише самостално народно чешко позориште, које би се имало оделити од немачкога. Године 1849. изгледаше као да ће се реализовати та идеја. Управитељ X о Фман стави своју новосаграђену арену на расположење, Тројан постане сталешки интенданат, те нове народне позорнице: у арени су одиста две трећине представа биле чешке, а само једна трећина немачка но зими опет буде само један дан уступљен

чешкој Музи, а — већ године 1851. било је опет све по старом. Свет је слабо до- лазио на чешке представе те их тако опет

одагнане на после подне и тако се не испу- ни сан чешких родољуба о самосталном позоришту.

(Свршиће се).

ИСТИКИ.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

„Цар проводација“. Шаљива игра у 4 чина, написао др. Милан Савић.

У септембарској овогодишњој свесци берлинске књижевне смотре: „Das litterarische Echo“ написао је F. B. van Estéren расправу о том, да ли има критичар, критикујући које приповедачко или драмско дело, право и дужност, да у својој критици саопшти садржину тога дела. Он је тога мишљења, да то не само није дужност критичарева, већ да он тиме, ако саопштава садржину критизоване приповетке или драме, прави велику штету и писцу и накладнику. Читатељи такових критика мисле, да им није вишне потребно, да читaju само дело, када су му садржај написли у критици. Уредништво споменуте књижевне смотре замолило је неке немачке писце, да и они саопште у „Litt-Echo“ своје мишљење о том. У новембарској свесци а у бр. 4. исте смотре изашле су изјаве виђенијих немачких књижевника о том питању. Може се рећи, да они сви вишне мање мисле, да је допуштено и да је добро, да се у критици донесе садржај приповетке или драме, која се критикује, али дакако то мора бити тако удешиено, да се не саопшти ни превише ни премало.

Свакако се неда определити тачно мерило, те и ту све зависи и од самога комада и од критичара. Признајем, да се и ја увек бојим, да у том погледу не ћу погодити праву меру.

Садржај шаљиве игре: „Цар проводација“, која је дне 15. (28.) децембра о. г. овде у Новом Саду први пут давана, даје се у кратко исприповедати.

Сва четири чина догађају се у престо- ници цара Стевана Душана, у Призрену, г. 1352. Цар Стеван Душан иомаже младом витезу Лазару Грабњановићу, потоњем цару Лазару, да добије за жену лену Милицу, ћерку

иносног и јуначког властелина и војводе Југ-Богдана. Није то био тако лак посао, те је требало много онтуроумља у цара проводације и у пријатељице Миличине, рођаке царичине, Гркиње Теодоре, и много истрајности и стриљивости у Лазара и Милице, док је пошло за руком сломити Југ Богдана, који воли дати Милициу старкељи, великим властелину и војводи Бурашу, заљубљену иначе до смешности у лену Гркињу Теодору, него ли по његову мишљењу незннатну витезу Лазару. Кроз читава четири чина развија се жива радња, испреплетена згодно у главну радњу укалуњеним епизода- ма, којој је коначни резултат, да свако добије, што му и доликује, Лазару Милициу, а лену Гркиња умнога дубровачког властелина Марина Витанчића. Сви су сретни и задовољни осим смешног старкеље Бураша, који остаје и без Милице и без Гркиње, која га је у трећем чину наговорила, да с њом побегне, да тако помогне Лазару, да дође до Милице.

То је најкраће исприповедан садржај те шаљиве игре, од почетка до краја занимљиве, пристојне и уз незнлатне недостатке технички добро изведене.

Прва два чина добро су инсценисана, радња им тече живо, све је у њима вероватно и добро мотивисано.

У трећем чину чини ми се, да је невероватно, да би за бег Бурашев са Теодором били тако брзо дознали и цар и сви гости и дворани царског двора. Та једва се удалише бегунци за кулисе, већ ето сви о њихову бегу говоре те одмах у том III. чину почињу на распилет деловати последице тога бегства.

Како цела та шаљива игра и онако није предуга, добро би било, да се уметне неколико насажа, неколико призора, којима би се та, да тако речем: пребрзост ретардирала. То би се дало постићи и тако, да се трећи чин за-

врши бегством Ђураша и Гркиње, а говор о том бегству и његове последице да се пренесу у четврти чин.

Толико о садржају и техници тога по мом мишљењу после драмолета „Дојчин Петар“ најбољег позоришног комада Савићева.

Није ми непознато, како их има, који мисле, да је сувише смело, легендарна и историјска лица из српске историје износити у шаљивим комадима на позорницу. Али морам најпре приметити, да је то питање у естетици и у пракси одавно решено, тако, те се нико не смућује, гледајући у Сардуовим и Скрибонијевим комадима веселе садржине и Наполеона и друге француске историјске личности. И најузвишенји историјски јунаци нису престали бити људи, и они су у обичном, породичном животу, живели и радили као сви сматраници, и њима није била зазорна и неизозната духовита досетка, ведри смех и шала. Они су нам шта више некуда најближи, када их видимо, где и у обичним ситуацијама живота, у породичном и пријатељском кругу, као мужеви, пријатељи, родитељи и браћа, остају и као обични сматраници сваког поштовања вредни, макар и не били прости од сваке људске слабости.

Писцу „Цара проводације“ мора се признати, да је умео и у светлизу ведре шале историјска лица своје глуме тако приказати, те није ни на час с њих иначе зл оно достојанствено и узвишен обележје, којим је њихова успомена обележена у историји и у предаји од колена на колена. Цар Стеван Душан, остаје импозантна појава од иочетка до краја; исто тако и Југ Богдан није престао бити јунак ни онда, када увиђа, да му није на ино, него да ипак попусти и даде Милицу Лазару. Онај страх, да му се пунница не поврати из манастира и онако није друго него њему, цару Стевану и свима другима добро дошла досетка, да задовољи жељу цареву, кћерину, женину и Лазареву.

Комичан је једино старкеља Ђураш, а то је фингирено лице.

Није недецентна ни досетљивост, којом Гркиња Теодора помаже Лазару и Милици, да буду своји. Војводи Ђурашу и онако пада камен са срца, када му лукава и домишљата али у сунтини честита Гркиња Теодора предлаже, да с њом побегне. Изигран је управо једино

Ђураш, а за њим тек нико не тугује. Изиграла га је Гркиња, дакле и опет фингирено, неисторијско лице.

Писац је своју задаћу тако вештачки и уметнички извео, да је публика у неколико мања, код више призора, бурним плескањем давала одушек свому признању.

Да је на моју, ја бих место ознаке: „шаљива игра“, прозвао тај комад: једноставно „глума“ или позоришна игра. Тиме би биле разбите неке априорне предрасуде и скрупуле. Ето таково сам мишљење себи створио о том комаду под утиском првога приказа.

Честити наши глумци настојали су, да тај оригинални српски комад достојно прикажу. Приказивачи главних улога, г. Лукић, као цар Душан, г. Лукићка, као царица Јелена, г. Марковићка, као Теодора, г. Спасић, као вitez Лазар, г. Николић, као Југ Богдан, г. Васиљевић, као Марин Витањић били су на свом месту, у свом елементу.

Али над свима истакао се г. Добриновић изврсно погођеним тоном, маском и темпераментиком.

Код млађих сила требало би нешто више еластицитета, елеганције и живости, да буде приказ потпуно заокружен. Не треба заборавити, да су на Душанову двору владали фини обичаји и сва елеганција Византије.

Кућа бијаше дунком пуну у свим просторијама.

І. Хр.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(Ред позоришних представа)

У среду, 19. децембра о. г. (1. јануара 1902.): „Риђокоса“. Позоришна игра у 3 чина, с певањем, написао Шандор Лукачи, музика од Еркла.

У четвртак, 20. децембра (2. јануара 1902.): „Мрља, што чисти“. Драма у 4 чина, написао Ј. Ечегарај, превео И. Поповић.

У суботу, 22. децембра (4. јануара 1902.) први пут: „Дипломате“. Шаљива игра у 1 чину, написао Емануел Боздех, с чешког превела Дарinka Калићева. — За тим: „Јованчини сватови“. Шаљива оперета у 1 чину, написали Каре и Барбје, сложио Виктор Масе.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

32. Представа. У ДУНЂЕРСКОВОМ ПОЗОРИШТУ. Ван претплате.

ПРЕДСТАВА С ОВАЉЕНИЈИМ ЦЕНАМА.

У Новом Саду, у среду, 19. децембра 1901:

РИЂОКОСА.

Позоришна игра у 3 чина, с иевањем, написао Шандор Лукачи, превео Ђ. И., музика од Еркла.

Редитељ: Спасић.

ОСОБЕ:

Шајговица, богата удовица	Д. Николићка.
Андраш, њени синови	Спасић.
Ферко,	Марковић.
Кесеги, газда у селу	Лукић.
Балинт, његов син	Васиљевић.
Агнешка Богђарева	С. Вујићка.
Жофика, њена кћи	З. Добриновићка.
Ката Горопад	Д. Спасићка.
Јано, гајдаш у селу	Добриновић.

Боришка,	младе удовице	— Т. Лукићка.
Јулча,		— С. Бакаловићка.
Миша, Катин деда		— Стефановић.
Боглаш,		— Стојановић.
Губаш,		— Ботић.
Фонтош,	сезјаци	— Слуга.
Ноздорјан,		— Илкић.
Чахољи,		— Душановић.
Шарика, у служби код Агнешке Богђареве		— М. Тодосићка.

Сезјаци и сељанке.

У четвртак, 20. децембра: „Мрља што чисти“. Драма у 4 чина, написао Ј. Ечегарај, превео Ј. Новаковић.

Ко од наших поштованих претплатника жели своју ложу или своја места и за ову представу задржати, нека изволи ту намеру своју изјавити у књижарници браће М. Поповића најдуже до 11 са. пре подне.

Улазнице могу се добити обдан у књижарници браће М. Поповића, а у вече од 7 сата на каси.

Болује: Ј. Тодосић.

Почетак тачно у $7\frac{1}{2}$ а свршетак у $10\frac{1}{2}$ сахата.